

Kulturne slike s Kranjskega.

Spisal Jos. Ciperle.

(Dalje.)

37. Prva posebnost Kranjskega šolstva.

Kranjska dežela je prav posebna dežela. Ima svoje posebnosti pod zemljo, ima posebno ljudstvo, ki ima zopet posebne šege in navade. Dežela ima dalje svoje posebne interese, svoje posebno bogastvo, svoje posebno siromaštvo in — svoje posebno šolstvo. Tu so pa res prav znamenite posebnosti. Čujmo tedaj!

1. Dežela nima nobene meščanske šole. — Pa že čujem, da mi nekdo oporeka: Saj jo ima. Ali ni v Krškem meščanske šole? — Hvala lepa za lepi pouk. Vem, da je v Krškem meščanska šola. Toda prvič k temu zavodu je prišlo Kranjsko tako, kakor Pilat v vero. Te šole ni zakrivila Kranjska dežela. K sreči za deželo in k sreči za šolstvo je živel svoje dni v Krškem pameten mož, ki je ustanovil to šolo. Ko bi ne bilo tega moža, bi ne imeli Krčani še danes tacega zavoda. Moral bi še dandanes vsak, kdor bi hotel videti tako šolo, hoditi na Štajarsko ali kam drugam. Oni veljaki na Kranjskem, ki imajo odločilno besedo v šolstvu, še do danes niso videli potrebe, zgraditi v kakem kraju tacega zavoda, ako ravno bi se jih moralo ustanoviti po postavi nekaj na Kranjskem. Drugič je pa ta meščanska šola pač v slovenski deželi, a slovenska pa le ni. Zato je tudi večini otrok na Kranjskem nepristopna. Nepristopna je pa tudi vsled tega, ker je že prav na konci dežele. Ona je ložje pristopna Štajarcem in Hrvatom nego Kranjcem. Štajarci n. pr. pa niso tako ubožni glede meščanskih šol, da bi čutili potrebo meščanske šole v Krškem. Če je v kaki drugi deželi le ena meščanska šola, je gotovo v glavnem mestu, katero je vedno lahko dostopno od vseh strani. Seve, ko bi bil slučajno živel ranjki Hočevnar v Ljubljani, bi bil najbrž ustanovil tak zavod v Ljubljani. A živel je v Krškem, ter zapustil to prelepo ustanovo mestu Krškemu. Pač je tudi tak zavod v Ljubljani. Lepo je to. Toda ta zavod so pa zopet zakrivila uršulinke, in ne dežela. Ko bi ne bilo uršulink v Ljubljani, bi tudi te šole ne bilo. Kranjska dežela nima najmanjše krivde, da se na Kranjskem podaja nekaterim otrokom višja izobrazba nego v ljudskih šolah, koje je pač morala ustanoviti dežela sama.

Pa znabiti vendar pride čas, ko se ustanovi na deželne stroške še kje kaka meščanska šola. Upati moramo, dokler živimo. Morda pride celo čas, ko bode imel vsak okraj vsaj po eno meščansko šolo. Jaz ne bodem doživel tega, zakaj ni še vtihnila tožba, in ne bode tudi tako kmalu, da šolstvo na Kranjskem tako preveč velja. Kranjcem pa ne gre rad denar izpod palca. Če se ne najde spet kje kak Hočevnar, ne vem, kako pojde.

38. Druga posebnost Kranjskega šolstva.

Druga posebnost je ta, da je v deželi nad polovico, namreč 57% ljudskih šol enorazrednic. Tako se imenujejo namreč one šole, v kojih je navezan vsak šolar, kar časa obiskuje šolo, hoditi vedno v isti razred, to se pravi, da je vsak še tako priden, še tako razumen, še tako ženijalen otrok večen repetent. Tu poučuje eden učitelj kar ob enem po šest šolskih oddelkov. Tak učitelj mora res biti pravi pravcati umetnik. Naj poskusi kdo drugi poučevati pod takimi razmerami. Toda čudo čudo-

vito! Naj še kdo navaja pregovor: Pomagaj si sam, in pomagal ti bode Bog! Kranjcem res pomaga Bog. Jaz prebiram vedno poročila o okrajnih šolskih konferencah, in tu najdem vselej, da pravijo nadzorniki, da je pouk po šolah po raznih okrajih dober ali vsaj dovoljen. Tedaj tudi po enorazrednicah na Kranjskem se poučuje z vspehom. Zdaj pa pomislimo, koliko truda, koliko telesnih in duševnih sil žrtvuje učitelj na enorazrednici v blagor otrok in v blagor domovine, da ima tu vspehe, kojih vendar noben optimist ne bi pričakoval. Ali ni tudi čudo čudovito, da se dobe prosilci za službe po enorazrednicah, posebno ker je ljudstvo bivajoče po krajih, kjer so take šole, največkrat učitelju jako nasprotno, zakaj saj mu ni bila nikdar dana prilika okušati sadu vsaj takega pouka, kakoršen je po mestih, kjer so večrazrednice.

A da bi vsaj bilo na Kranjskem dovolj taci učilnic. Toda iz mnogih krajev ne hodijo otroci prav nikamor v šolo. Pa ni treba misliti, da so taki kraji Bog ve kako oddaljeni od kulture. Takoj pri Ljubljani je vas Čeplje v šentvidski župniji. Otroci tega sela so kar primorani ostati analfabetje.

Ta velika množica enorazrednic je gotovo velik nedostatek. Vendar morda poreče kdo, da najbrž ni potreba razširjati šol v dvo- ali večrazrednice, ker ni dovolj učencev za to. Kaj pa da. Ni je na Kranjskem enorazrednice, ki bi imela premalo šolarjev, vse jih imajo po več kakor jim jih je predpisanih. Toda tudi tam, kjer bi jih bilo dovolj ali pa še celo preveč za dva razreda, se ne napravi dvorazrednica, ampak, in to je zopet posebnost, tam se vpelje poldnevni pouk, to je dopoldne jih pride v šolo nekaj, popoldne pa zopet nekaj. Tako se prikrati šolski obisk kar za polovico, in ker otroci obiskujejo na Kranjskem redno šolo po šest let, se skrči šolski obisk na takovih enorazrednicah kar na tri leta. Če je že na enorazrednicah s celodnevним poukom jako težavno poučevati, je uspeh na šolah s poldnevним poukom naravnost nemogoč. A vendar pravijo, da se tudi tukaj otroci nekaj nauče. No, blagor jim! Kranjcem res pomaga Bog, ker si sami ne pomagajo. — In če je kje prenapolnjena dvorazrednica, se vpelje zopet poldnevni pouk. Trirazrednica se še le otvori, kjer je otrok najmanj za štiri razrede, itd. Na Kranjskem pride na enega učitelja po 90 učencev. Tako vsaj govori statistika. Jaz sicer visoko cenim vrednost statistike, toda v tem slučaju ji kar ne morem verjeti. Pregledal sem natančno imenik ljudskih šol na Kranjskem za l. 1898.—1899., in tu sem videl, da je ni na Kranjskem skoro enorazrednice, ki bi imela manj kot sto učencev, izvzemši par šol za silo. V Adlešičih v črnomeljškem okraju poučuje en učitelj kar 190 otrok. Ali tudi v večrazrednicah ni bolje. V Škocijanu pri Dobravi na Dolenjskem je trirazrednica. Tu poučujejo nadučitelj in dve učiteljici 533 učencev. To je pa vendar silovito. Prav rad bi čul, da se je tu vrnila v imenik tiskovna pomota. Toda najbrž je ta številka prava. Zdaj pa naj še kdo zavida učiteljem počitnice!

Vestnik.

Cesarja Franca Jožefa I. jubilejska ustanova za učiteljske sirote na Kranjskem: Gosp. Ivan Dremelj, učitelj na Polici, 2 gl. 40 kr.